

3. Mikroekonomický pohľad

6MEFZ1

Ekonomika a financování zdravotnictví

doc. Ing. Peter Pažitný, MSc., PhD.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

1. Čím sa zdravotníctvo líši od iných trhov?
2. Informačná asymetria/indukovaný dopyt
3. Bariéry vstupu
4. Grossmanov model dopytu po zdraví
5. Externality
6. Adverzný výber
7. Morálny hazard
8. Zdôvodnenie regulácie

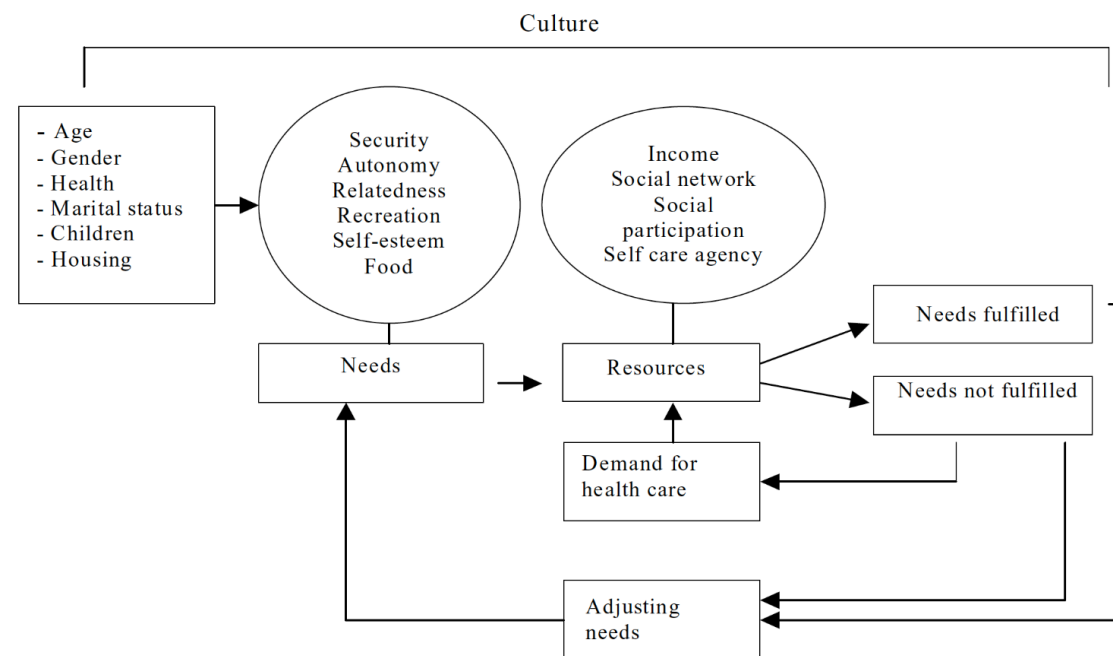

1. Čím sa líši zdravotný trh od ostatných trhov?

- Dopyt je odvodený od potreby zdravia
- Informačná asymetria
- Platba treťou stranou
- Spoločenské ciele nie sú v súlade so súkromnými cieľmi
- Deformácie trhov vedú k potrebe regulácie
- Existujú vysoké bariéry vstupu na trh

2. Dopyt po zdravotných službách je odvodený od potrieb

- Potreby:
- Neznesiteľná bolesť zuba?
- Vysoký krvný tlak?
- Diabetes?
- Havária na D1?
- Infarkt?
- Bolí hrdlo?
- COVID-19 test?
- Som sám?
- Mám strach?
- Chcem zostať zdravý?
- Nechcem ochorieť?

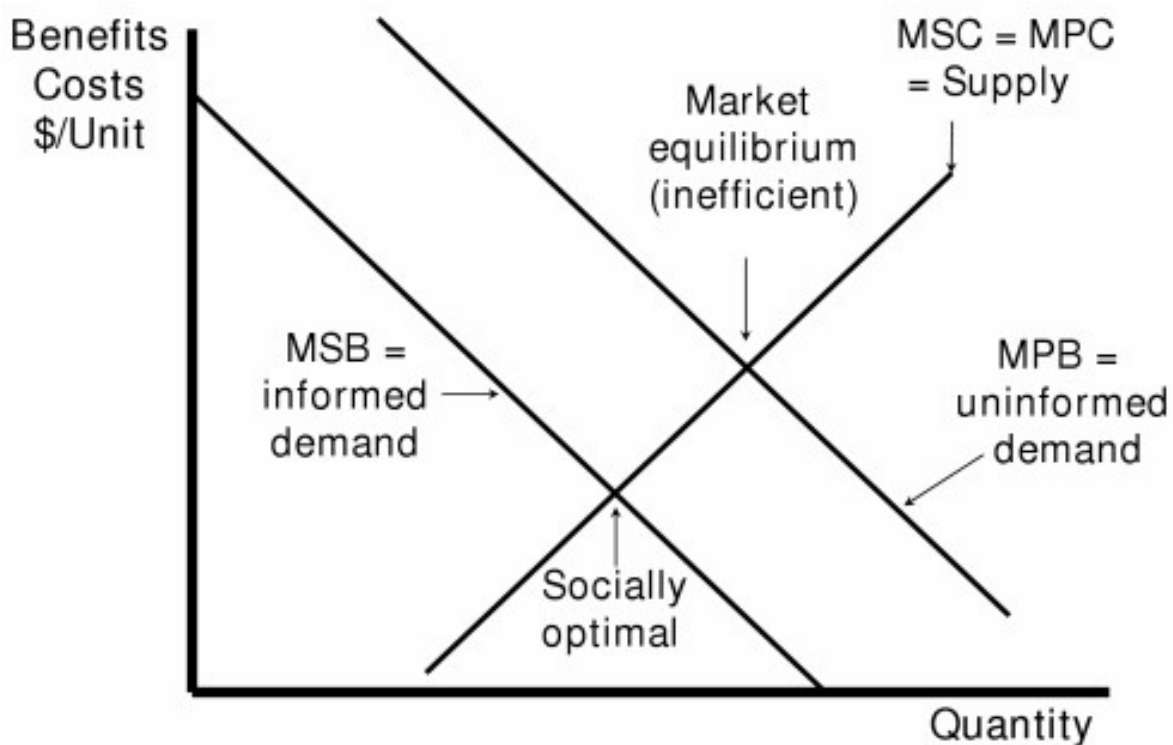
Figure 1
Relation between health care needs, resources and demands.

Všetky tieto potreby následne môžu (ale nemusia) viesť k dopytu

2. Informačná asymetria/Indukovaný dopyt

2. Informačná asymetria/Indukovaný dopyt

- Informačná asymetria vedie k indukovanému dopytu a nadmernému čerpaniu zdravotnej starostlivosti.
- Spotrebuje sa tak viac zdrojov, ako je v skutočnosti nutné a potrebné.

2. Informačná asymetria/Indukovaný dopyt

- Vyplýva z nerovnakej úrovne informácií medzi účastníkmi trhu
- V ekonómii a teórii zmlúv situácia, keď jedna zo zmluvných strán má viac alebo lepšie informácie než druhá
- Informačná asymetria vedie k nerovnováhe síl pri transakcii
- V zdravotníctve je typickým prípadom vzťah lekár pacient, keď lekár disponuje informáciami, ktoré pacient nemá alebo nedokáže správne vyhodnoti
- Informačná asymetria dáva poskytovateľovi služby silnú moc pri ovplyvnení ceny a vyvolávanie dopytu (indukovaný dopyt)

When Healthcare is a "Lemon"

**There is nothing more important than
engaging customers in their medical
decision-making.**

www.4sightHealth.com

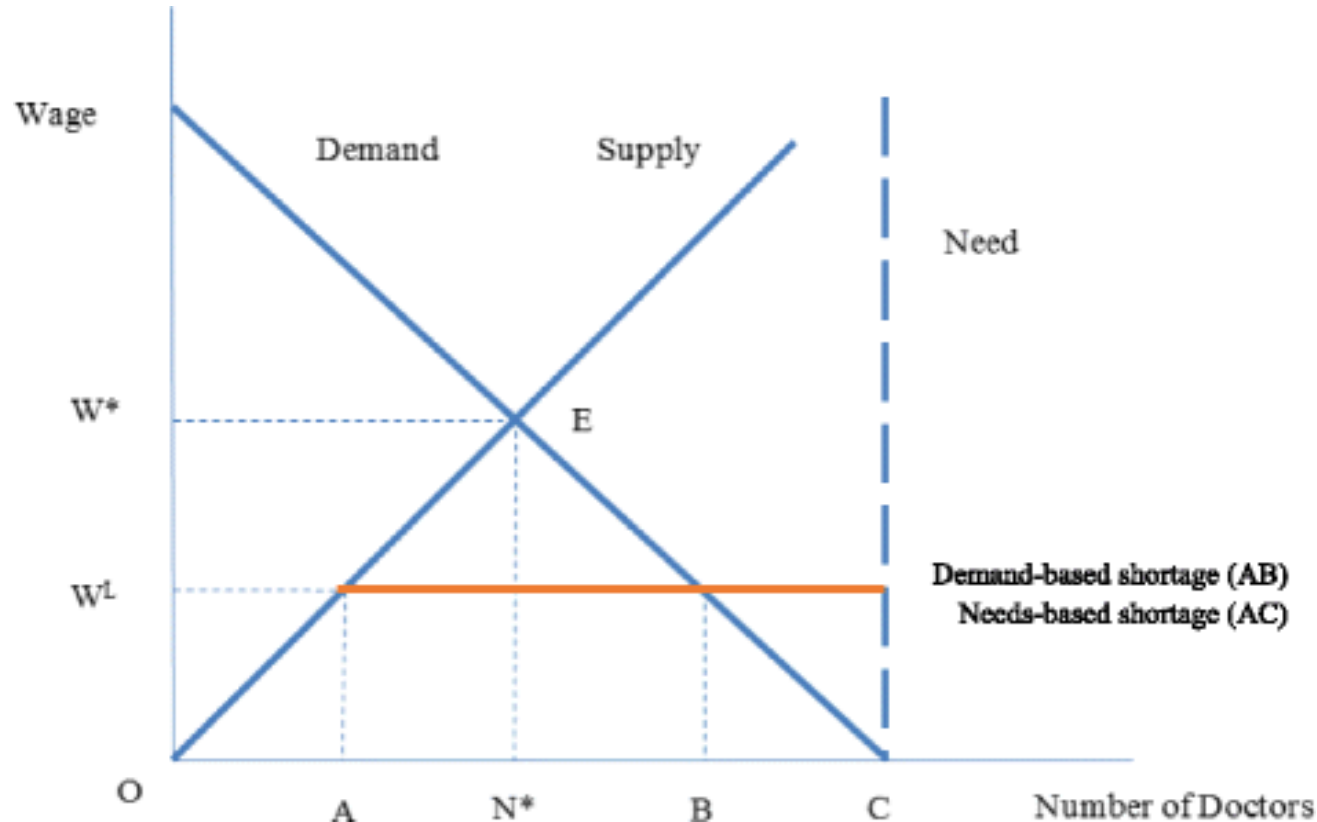

2. Extrémy v chápaní funkcie trhov

- Liberálne chápanie
  - vychádza z predstavy dokonalého trhu
  - trh má tendenciu prirodzene spieť k rovnováhe
  - samočistenie trhu
  - “neviditeľná ruka trhu” (Adam Smith)
- Intervencionistické chápanie
  - preferuje predstavu nedokonalého trhu
  - trh môže uviaznuť v nerovnováhe, resp. výsledok jeho činnosti (efektívna alokácia vzácnych zdrojov) nie je spoločensky optimálny
  - „viditeľná ruka štátu“

2. Dopytovo a ponukovo obmedzené ekonomiky

- Slabšia strana trhu určuje skutočný objem transakcií
- Slabšia je ponuková strana = nedostatková ekonomika (shortage economy)
- V bežnej fungujúcej trhovej ekonomike je slabšia dopytová strana (dopytovo obmedzený trh)
- Ktoré obmedzenie je prítomné v sektore zdravotníctva?
- Môže sa jednať o nedostatkovú – nedostatkový trh?

3. Bariéry vstupu

- V záujme bezpečnosti pacientov vláda a profesné zväzy postavili značné bariéry vstupu (kto môže praktizovať medicínu).
- Na farmaceutickom trhu a trhu medicínskych potrieb patentová legislatíva dáva monopol novým liekom a novým medicínskym technológiám (v záujme podpory výskumu a vývoja).
- Bariéry vstupu boli zdôvodnené etickými, sociálnymi či technologickými dôvodmi, obmedzili však konkurenciu a efektívne fungovanie trhov.
- Samotné vysoké investičné náklady zvyšujú náročnosť vstupu/výstupu na zdravotný trh

4. Grossmanov model dopytu po zdraví

- Úroveň zásoby zdraví je zhodná s úrovní *investícií do zdraví*
- Úroveň zdraví v čase je ovplyvnená nielen investíciami ale aj znížením úrovne zdravia spôsobeným jeho *úbytkom v čase a vlastným zapríčinením*

1. Jedinec v prvopočiatku získa základnú zásobu kapitálu zdravia.
2. Táto zásoba sa v čase neustále znehodnocuje vekom.
3. Pre udržanie či navýšenie zásoby kapitálu zdravia musí dochádzať k investíciám do zdravia.
4. S pribúdajúcim vekom je stále nákladnejšie udržať si rovnakú úroveň svojho zdravia
5. Z tohto dôvodu optimálna úroveň zásoby zdravia so zvyšujúcim vekom klesá

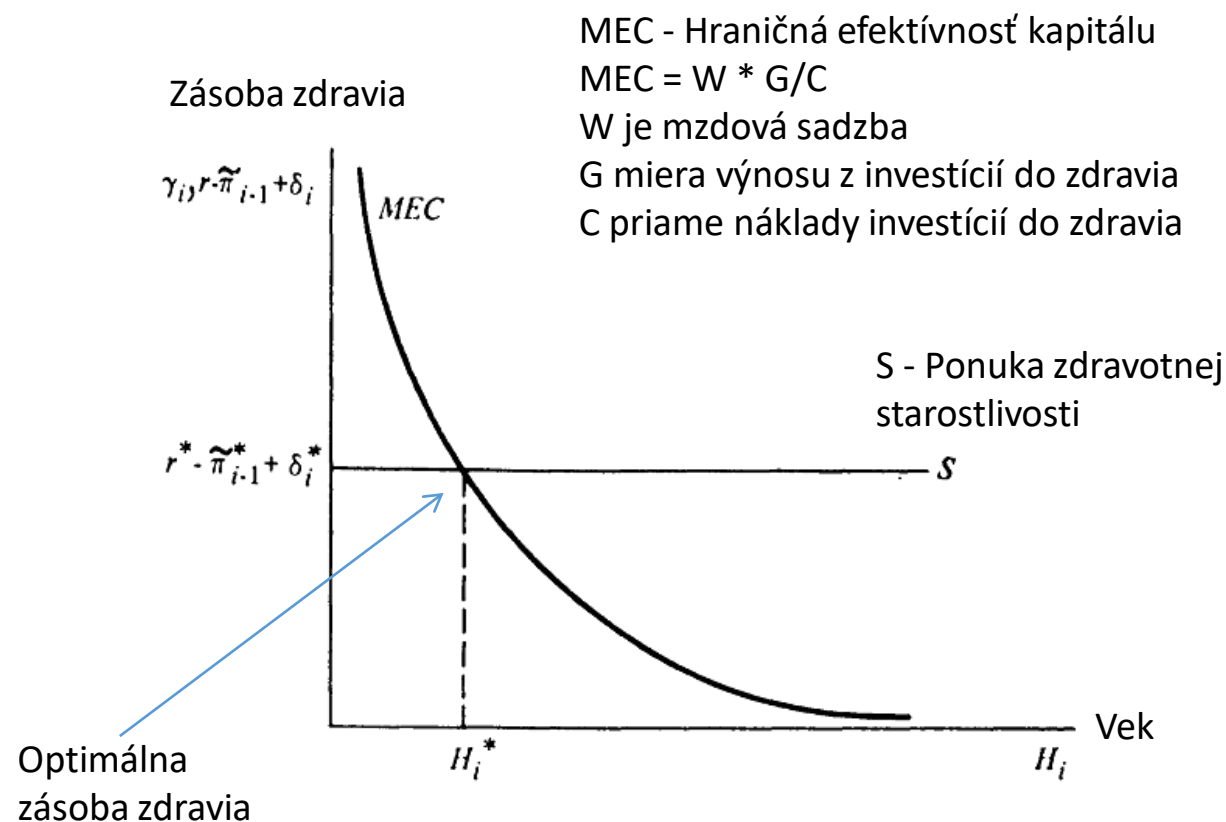

FIG. 1

Zdroj: M Grossman - Journal of Political economy, 1972 – UChicago Press

5. Externality

- Externality sú prejavom nedokonalosti trhu
- Externality legitimizujú regulačné zásahy
- Sú to náklady alebo výnosy, ktoré sa nepremietajú v cenách.
- Nie sú súčasťou trhovej výmeny.
- Externality sú pozitívne a negatívne

Proočkovanost v populaci klesá

deník

98 %

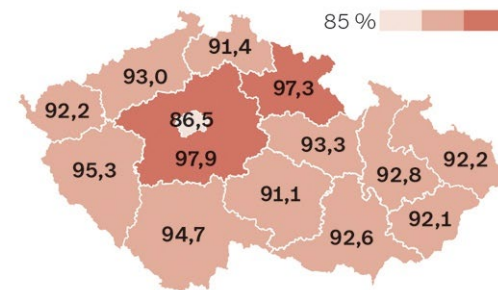
při takto velké proočkovanosti populace vzniká kolektivní imunita. To znamená, že virus necirkuluje v populaci a neohrožuje ani lidi, kteří z jakéhokoliv důvodu naočkování být nemohou. Populace je chráněna.

99,14 %
(2010)

98,02 %
(2010)

Proočkovanost na spalničky, zarděnky a příušnice do tří let od narození v regionech ve skupině narozených dětí (v %, 2015)

85 % 100 %

ZDROJ: NRHZS FOTO: SHUTTERSTOCK

Proočkovanost čtyřmi dávkami hexavakcíny

92,27 %
(2017)

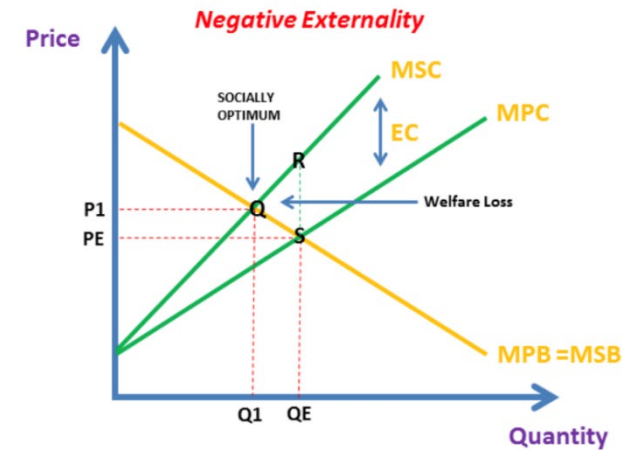
Proočkovanost dvěma dávkami vakcín proti spalničkám, příušnicím a zarděnkám

83,54 %
(2017)

Externality- negatívne

- Ekonomický subjekt úmyselne alebo neúmyselne neplatí za faktory, ktoré používa a ich používaním tak tvorí náklady pre iné subjekty.
- Ceny neodrážajú celkové náklady spojené s produkciou výrobku alebo služby.
- Producenti a spotrebitelia v cene neznášajú všetky náklady a vytvára sa viac takéhoto produktu ako by bolo optimálne z hľadiska spoločenských nákladov.
- Spoločenské náklady produkcie sú tu vyššie ako individuálne náklady producenta.
- Príkladom je produkcie znečisťujúca prostredie. Producent užíva prírodné prostredie, znehodnotí ho v procese produkcie, ale nenesie náklady tohto znečistenia. Tieto náklady znáša celá spoločnosť

Negative Externality Diagram

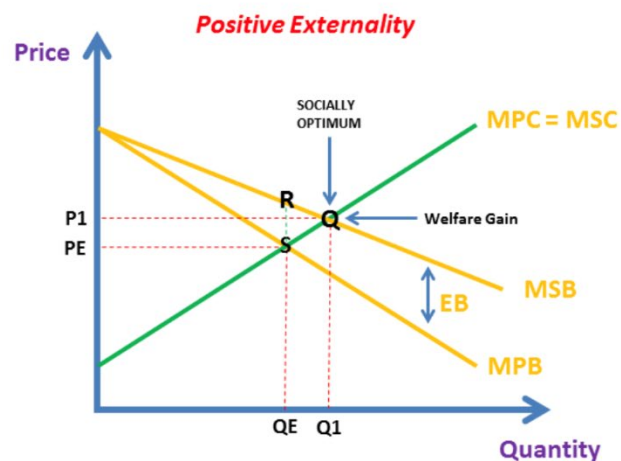

- The initial equilibrium in a free market is at PE-QE.
- At this point there is too much produced of this negative externality (Oil).
- At PE-QE oil producers only care about their private costs.
- However there is an external cost associated with the extraction and production of oil.
- When the external cost (pollution) of oil production is taken into account the supply curve will shift to t This highlights a decrease in supply.
- $MSC = MPC + EC$
- $P1 - Q1$ shows a decrease in the production of this negative externality to the socially optimum point
- Welfare loss = QRS

Externality- pozitívne

Positive Externality – Diagram

- The initial equilibrium in a free market is at PE-QE.
- At this point there is too little consumed of this positive externality (Flu vaccine).
- At PE-QE consumers of the flu vaccine only care about their private benefits.
- However there is an external benefit associated with taking a flu vaccine.
- This vaccine will also help to reduce the spreading of this flu and stop others from catching it.
- When the external benefit of the flu vaccine is taken into account the demand curve will shift to the right creating the MSB line. This highlights an increase in supply.
- $MSB = MPB + MEB$.
- P1 – Q1 shows an increase in the production of this positive externality to the socially optimum point Q.
- Welfare gain = QRS.

- Ekonomický subjekt neplatí za benefit, ktorý užíva.
- Spoločenský prínos je väčší ako individuálny prínos.
- Hraničný spoločenský úžitok (marginal social benefit - MSB) produkcie alebo spotreby presahuje hraničný privátny úžitok (marginal private benefit - MPB)
- Produkcia a/alebo spotreba vytvára externý úžitok, ktorý môže byť trhom podhodnotený!

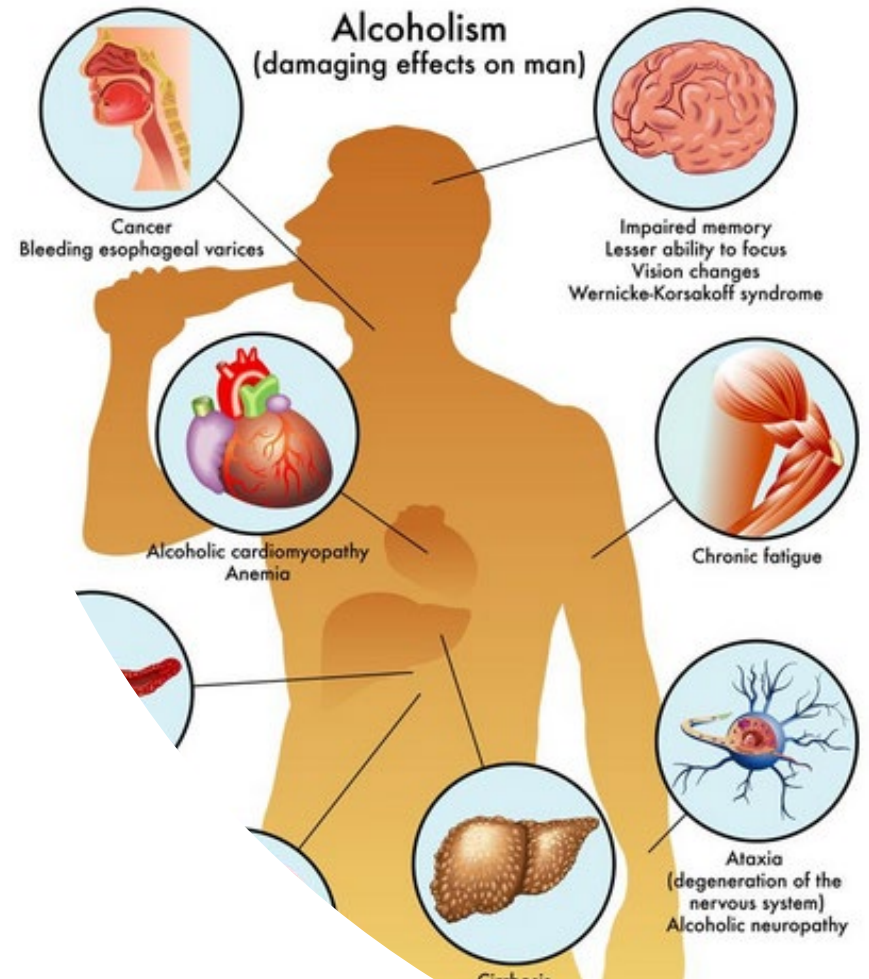
6. Adverzný výber

- Informačná asymetria medzi spotrebiteľom a poisťovateľom ohľadne zdravotného stavu vedie k *adverznému výberu*
- Situácia, keď je dopyt jednotlivca po poistení pozitívne korelovaný s rizikom strát jednotlivca a poisťovateľ túto koreláciu nie je schopný odraziť v cene poistenia.
- Proces, ktorý vedie k tomu, že menej žiaduce subjekty trhu sa zúčastnia dobrovoľnej výmeny viac ako ostatní
- Týka sa to situácii, v ktorých poisťovňa rozširuje poistné krytie na žiadateľa, ktorého skutočné riziko je podstatne vyššie než riziko známe pre poisťovňu

7. Morální hazard

- Problémom morálneho hazardu je, že mení ekonomické stimuly poistených tým, že z nich sníma riziko. V ideálnom prípade je preto nutné znemožniť poistenému riziko naďalej ovplyvňovať.
- Zdravotné poistenie je samo o sebe morálnym hazardom, pretože zvyšuje riziko nezdravého životného štýlu alebo iného rizikového správania.
- Neistota choroby je riešená poistením, to však vytvára *morálny hazard*, pričom riziko zmeny správania sa poistenca po uzavretí poistky (!)
- Keď poistenec prenesie časť rizika spojeného so svojím správaním na poisťovňu, vedome tak môže zmeniť svoje

8. Keď sa dopyt a ponuka nestretnú ☹

- Vysoká informačná asymetria
- Zlyhávajú cenové signály a mechanizmy
- Ponuka a dopyt sa nestretávajú v rovnovážnom bode
- Dopyt a ponuka sa tak snažia priblížiť **živelne**:
  - Neformálne platby
  - Čakacie doby
  - Znižovanie dostupnosti
  - Znižovanie kvality

Pacienti spia pred nemocnicou, aby sa ráno dostali k lekárovi

Nemorálne, ponížujúce a nespravodlivé. Neskutočne dlhé hodiny musia pacienti čakať na to, aby sa dostali k neurológovi v Nemocnici s poliklinikou v Považskej Bystrici. Ľudia sa do radu vonku pred budovou stavajú už noc vopred. Príští o druhej či tretej nadržanom sa niekedy ani neoplatí. Situáciu zneužili kšeftári, ktorí predávajú jednu časenu za 20 až 50 eur.

8. Zdôvodnenie regulácie

- Javy ako informačná asymetria, indukovaný dopyt, externality, adverzný výber, či morálny hazard vedú k deformácií trhu.
- Deformáciu trhu v tomto prípade vnímame ako stav, keď trh produkuje „jemu vlastné“ výstupy (efektívna alokácia vzácnych zdrojov), pričom ako spoločnosť by sme chceli, aby v zdravotníctve produkoval „nami požadované“ výstupy
- Ak je teda prítomné riziko deformáciu trhov, je tým podložená legitimita regulácie trhu, aby produkoval nami želané výstupy:
- Napr. je spoločensky želané, aby zdravotná starostlivosť bola dostupná aj v regiónoch, kde nie je ekonomicky výhodná
- Alebo je želané, aby záchranka bola aj na miestach, kde to nie je ekonomické

8. Zdôvodnenie regulácie

Příloha č. 1 k nařízení vlády č. 307/2012 Sb.

1. Dojezdová doba vyjadřující místní dostupnost hrazených služeb podle oborů nebo služeb poskytovaných poskytovateli ambulantní péče

skupina	dojezdová doba (v minutách)	Obor nebo služba
1	35	všeobecné praktické lékařství praktické lékařství pro děti a dorost gynekologie a porodnictví zubní lékař lékárna
2	45	diabetologie chirurgie urologie oftalmologie otorinolaryngologie ortopedie radiologie a zobrazovací metody (jen ultrazvukové a rentgenové a skiagrafické vyšetření) rehabilitační a fyzikální medicína fyzioterapie urologie vnitřní lékařství
3	60	gastroenterologie kardiologie pneumologie a ftizeologie hematologie a transfúzní lékařství revmatologie hemodialýza psychiatrie psychologie logopedie dermatovenerologie

Zhrnutie

- Zdravotný trh sa od ostatných líši dopytom odvodeným od potreby zdravia, platbou treťou stranou, skutočnosťou, že spoločenské ciele nie sú v súlade so súkromnými cieľmi.
- Zdravotný trh a potýka s javmi ako informačná asymetria, bariéry vstupu, pozitívne a negatívne externality, adverzný výber, morálny hazard. Tieto javy vedú k deformácií trhu.
- Deformácie trhu vede k potrebe regulácie trhu, aby trh produkoval nami želané výstupy (napr. je spoločensky želané, aby bola zdravotná starostlivosť dostupná aj v regiónoch, kde nie je ekonomicky výhodná, ...).

Zdroje

- PMA van Bilsen, JPH Hamers, W Groot and C Spreeuwenberg: Demand of elderly people for residential care: an exploratory study, BMC Health Services Research 2006, 6:39 doi:10.1186/1472-6963-6-39
- Scott, W.G., Scott, H.M. & Auld, T.S. Consumer access to health information on the internet: health policy implications. *Aust N Z Health Policy* **2**, 13 (2005). <https://doi.org/10.1186/1743-8462-2-13>
- **When Healthcare is a “Lemon”: Asymmetric Information and Market Failure** By David W. Johnson | March 3, 2015
- Richard M. Scheffler, James Campbell, Giorgio Cometto, Akiko Maed, Jenny Liu⁴, Tim A. Bruckner, Daniel R. Arnold and Tim Evans: Forecasting imbalances in the global health labor market and devising policy responses, *Human Resources for Health* (2018) 16:5, DOI 10.1186/s12960-017-0264-6
- <https://www.denik.cz/zdravi/budeme-umirat-na-infekce-proockovanost-stale-klesa-20190611.html>
- <https://www.thetutoracademy.com/revision-notes/externalities/>
- <https://businesspromotionstore.com/adverse-selection-how-it-works-example/>
- <https://www.horizon-health.org/blog/2015/04/the-short-and-long-term-effects-of-alcohol-on-the-body/>
- M Grossman, 1972. *Journal of Political economy*, U Chicago Press.
- Nařízení vlády 307/2012

Ďakujem veľmi pekne za pozornosť